Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

Беларускі Звон

Радыкальная тыднёвая часспіс

Цана асобнага нумару **20 гр.**

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі:
Вільня, Ліпоўка 18,
Адрэс для карэспандэнцыі і падпіскі: паштовая скрынка № 19.

Прыймо інтэрэсантаў
ад 10 да 2 гадз. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

Падпіска з дастаўкай да хаты:
на 1 год—6 зл., за паўгоду—3 зл., за 3 мес. — 2 зл., за 1 мес.—50 гр.

Год I. Вільня, 10 красавіка 1931 г. №. 8

Навучайце чытаць пабеларуску!

Увесь сьвет прызнаў, што дзіця павінна вучыцца ў яго матчынай мове. Бо толькі тады школа дасьць найбольшую карысьць, калі ўсё тое, што ў ёй выкладаецца, будзе добра зразумелым для тых, для каго выкладаецца. Гэтую зусім разумную падставу навучаньня прыняў увесь сьвет, усе народы, у тым ліку і Польшча. Але тутака з гэтага дабрадзейства чалавечага розуму карыстаюцца толькі самі палякі: дзеці-ж беларускія, для якіх школ у роднай мове бяізу зусім няма, дзякуючы існаваньню закону аб школьным прымусе, змушаны вучыцца ня ў роднай школе, а ў польскай, дзе ўсё ім выкладаецца ў польскай мове.

Праўда, на паперы беларускія дзеці права атрымаіваць навуку ў сваёй роднай мове не пазбаўлены: гэтае права забясьпечывае гэтак-званы „языковы закон“ з 31 ліпня 1924 году. Але не дарма закон ўкладаў ведамы беларусаед Грабскі (хоць і ў супалцы з дэмакратам Тугутам!): закон так хітра ўложаны, што пазваляе беларусам жадаць роднае школы, але зусім ня прымушае школьных уладаў спаўняць гэтае народнае жаданьне! Хітрасьць гэтую зразу-ж выкрылі тагочасныя беларускія паслы ў польскім Сойме і рашуча пратэставалі проці закону Тугута-Грабскага, —але Сойм, знача прадстаўніцтва ўсяго польскага грамадзянства, не зьвярнуў на гэты пратэст беларусаў ніякае ўвагі і прыняў закон у такім выглядзе, у якім спарадзіла яго супрацоўніцтва польскіх эндэкаў з польскай лявіцай.

Думкі ня вырвеш з душы чалавека. Дык і думай сабе, беларусе, што табе хочацца, на здароўе! Калі-ж паспрабуеш гэтую сваю думку зьдзейсьніць, калі пачнеш — на падставе гэнага хітрага закону — дабівацца для сваіх дзетак школы ў роднай мове, як тое маюць для сваіх дзяцей палякі,—дык тут ужо дудкі: гэтулькі настаўлена табе ўсялякіх перашкодаў, што праз іх аніяк і ніколі не пералезеш!

Ці-ж не памятаем мы, колькі складалася дэкляраацыяў на беларускую школу ў 1925, 26, 27 і пазьнейшых гадох? Скдадалі мы іх дзесяткамі тысячаў, робячы ўсё точна так, як таго вымагае закон. А што з гэтага выйшла? Ды амаль што нічога. У 1927 годзе адчынілі на ўсю Заходнюю Беларусь—на паўтрацьця міліёна беларускага насяленьня!—20 нібы-то беларускіх школ, але хавай нас Божа ад гэткае „беларускасьці“! Не памылюся, калі скажу, што беларускімі зьяўляюцца не болей, як чатыры з іх, а рэшта — э, лепш аб іх і не гаварыць! Былі на'т і такія, што ў іх вучыцелька-полька паразумевалася з беларускімі дзяцьмі... праз перакладчыка! Калі-ж бы запытацца: колькі ж павінна быць у нас запраўдных беларускіх школ, каб у адносінах да беларусаў была чэсна зьдзейсьнена прынятая ўсім сьветам падстава навучаньня ў роднай мове,— дык адкажам: **шмат больш за тысячу.**

Мы ня думаем, каб польскае грамадзянства, якое бачыць дужа добра вынікі правядзеньня праз Сойм закону Тугута-Грабскага, не разумела, што адказнасьць за зробленую беларусам крыўду ляжыць на ім, на ўсіх польскіх партыях і групах, якія так салідарна галасавалі ў Сойме за гэны „языковы закон“. Але—з сумам адзначаю—ніхто з палякоў дагэтуль не паруліўся аб ваправе беларускае крыўды, хаця Тугут, адзін з бацькоў закону, даўно ўжо публічна прызнаў яго нягодным і ўрачыста адрокся ад свайго дзіцяці. Наадварот, дэкрэт пана Прэзыдэнта з 29 лістапада мінулага году, за які адказнасьць ляжыць на ўсім сучасным урадзе, замацаваў на сем гадоў крыўдныя для нас вынікі тасаваньня ў жыцьці закону Тугута-Грабскага.

Ясна, што нашай найбліжэйшай задачай ёсьць: дабіцца скасаваньня „языковага закону“ з 31 ліпня 1924 году і замены яго новым, які запраўды забясьпечыў бы беларусам права на навуку іх дзяцей у роднай беларускай мове, а такжа ўхіленьня сказанага дэкрэту пана Прэзыдэнта. Свайго соймавага прадстаўніцтва мы цяпер пазбаўлены, дык беспасярэдня праз Сойм нашых дамаганьняў правадзіць ня можам. І астаецца нам адзін шлях: пераконываць лепшых і больш чэсных прадстаўнікоў польскага грамадзянства, што такое палажэньне далей трываць не павінна, што пара ўжо раз назаўсёды зьліквідаваць ліхую спадчыну панаваньня ў Польшчы Грабскіх і ім падобных. Абавязак правясьці нашае слушнае дамаганьне ляжыць перадусім на тых прадстаўнікох нашага краю, якія, прайшоўшы ў Сойм паміма волі арганізаванага беларускага грамадзянства, публічна заяўлялі, што яны, хоць палякі, могуць ня горш рупіцца аб справы беларусаў, чым самі беларусы. А ну: пакажэце гэта на дзеле, паночкі!

Але, чакаючы на зьдзейсьненьне шчодрых абяцанак, чутых намі ў часе выбарнай кампаніі, мы і самі не павінны сядзець, склаўшы рукі. Польскія школы, як ведама, на'т не навучаюць нашых дзяцей чытаць пабеларуску, і беларускае дзіця, скончыўшы польскую школу, ня мае магчымасьці ані кніжкі прачытаць у роднай мове, ані газэты, ані пісьмо пабеларуску напісаць да сваіх найбліжэйшых. Яшчэ за існаваньня Грамады часткова з гэтай бядой змагаліся беларускія тайныя школы, але іх лічба цяпер, здаецца, зусім невялікая. Дык трэба карыстацца іншым спосабам.

Трэба, каб нашая школьная моладзь, якая вучыцца ў вышэйшых школах, у беларускіх гімназіях і сэмінарыі ды ў нячысьленых беларускіх пачаткавых школах, два летнія месяцы выкарыстала дзеля пашырэньня беларускае граматы. Ці то вечарамі і ў сьвяточныя дні, ці пасучы скаціну ў полі, — няхай кожны вучыць вясковых дзяцей, вучняў польскіх школаў, чытаць і пісаць пабеларуску. Няхай кожны паставіць сабе задачай навучыць беларускае граматы за лета 5—6 душ, хлапцоў ці дзяўчат.

Вось задача—і лёгкая дзеля зьдзейсьненьня, і вельмі важна па сваіх выніках для беларускае справы. У сучасны мамэнт у нашых сярэдніх школах ёсьць каля 600 вучняў ды вучаніц ды каля 100 студэнтаў, і яны ўсе за адно лета маглі-бы навучыць чытаць і пісаць у роднай мове каля 4,000 вясковых дзяцей, даўшы ім магчымасьць чытаць беларускую кніжку і газэту. Калі ж да гэтага дадаць яшчэ тых, хто скончыў беларускую школу ў папярэднія гады, дык з пэўнасьцяй можна сказаць, што, шчыра ўзяўшыся за працу ў гэтым кірунку, мы здолеем што-году рабіць граматнымі пабеларуску да 10,000 душ.

Дык да працы, грамадзянкі, грамадзяне і школьная моладзь! Толькі пакладаючыся на ўласныя сілы мы здолеем выкаваць лепшую будучыну для нашага народу.

Эра.

Праца—ці лякайства?

Кожны народ, якому доля ня судзіла здабыць для сябе дзяржаўную незалежнасьць, хоцькі ці ня хоцькі мусіць устанаўляць той ці іншы спосаб сужыцьця з уладамі дзяржавы, у межах якое гэны народ жыве. Бо кожны народ мае свае штодзенныя культурна асьветныя і гаспадарчыя патрэбы, якія мусіць няўхільна здаволіваць, бо інакш ён зусім ня можа жыць самастойным нацыянальным жыцьцём. Вось жа здаволіваньне гэтых штодзенных патрэбаў залежыць у першы чарод ад таго, як да іх адносіцца дзяржаўная ўлада. І ад яе—ад гэнае ўлады—недзяржаўны народ мусіць усьцяж вымагаць здаволіваньня самых істотных жыцьцёвых патрэб сваіх і дамаганьняў: на тое-ж ён плаціць дзяржаве падаткі, на тое-ж дае на абарону яе жаўнераў, каб і дзяржава давала яму тое, што яму патрэбна дзеля жыцьця. Па гэтым шляху ідуць нават так добра з арганізаваныя і нацыянальна сьвядомыя народы, як жыды і немцы пад Польшчай,—па гэтым шляху ідзем і мы, беларусы.

Ясна, аднак, што мала пісаць у партыйных праграмах або ў газэтных стацьцях, што патрэбна нашаму народу. Дзяржаўная ўлада — гэта-ж жывыя людзі, з якімі і прыходзіцца безпасярэдня гаварыць, калі мы хочам запраўды нечага дабіцца. Гэтак пасьля нязвычайнага жорсткага прысуду над Грамадой астаўшыяся на волі грамадаўскія дзеячы мусілі гаварыць і пераконываць польскія сфэры ў тым, што Грамада мела нацыянальную беларускую ідэолёгію і толькі тактычна была прымушана ісьці па тым самым шляху, па якім ішла ў той час Камуністычная Партыя. І вынікам гэтых гутарак было звальненьне з вастрогу галоўных павадыроў Грамады — Тарашкевіча, Рака-Міхайлоўскага, М тлы і Бурсэвіча. А вось цяпер ізноў прадстаўнікі беларускага радыкальнага кірунку публічна — на адкрытых сходах — гавораць з польскім грамадзянствам, дабіваючыся зьмяншэньня непамерна цяжкіх для нашага згалелага сялянства падаткаў і павіннасьцяў, дзяржаўнае дапамогі сялянству ў пастаці даступнага і таннага крэдыту, навукі ў роднай мове і гэтак далей. Які будзе вынік гэтых гутарак, мы ня ведаем. Але ведаем адно: яны бясспрэчна могуць даць шмат лепшыя вынікі, чым толькі адна пісаніна ў газэтах, што ўсё гэтае нам патрэбна.

Цікаўна, што на гэткі-ж шлях беспасярэдніх гутарак з адказнымі польскімі прадстаўнікамі ўзышлі і ўкраінцы. Як піша ў № 12 „Беларуская Крыніца“, „спробу паразуменьня зрабілі ўкраінскія паслы. Яны зьвярнуліся да павадыроў ББ—Голуўкі і Енджэевіча—з просьбай звольніць увязьненых падчас „пацыфікацыі“ Усх. Галічыны ўкраінскіх паслоў і прэзыдыюму УНДО, адчыніць закрытыя ўкраінскія школы і культурна-прасьветныя ўстановы, а такжа вярнуць шкоды, зробленыя ўкраінскім кооперацыям войскам і паліцыяй пры „пацыфікацыі“ (узьмірэньні)“. — Як бачым, украінскія пасы дабіваліся акурат таго, чаго дабіваліся і часткова дабіліся (звальненьне грамадаўскіх павадыроў!) прадстаўнікі беларускага радыкальнага грамадзянства, аб'яднанага сягоньня ў „Цэнтрасаюзе“. Але ёсьць тут і адна розьніца: беларусам палякі ніякіх варункаў не стаўлялі, а ўкраінцам, паводле тэй жа „Крыніцы“, павадыры ББ паставілі два варункі: 1) выражэньне ўкраінскімі пасламі лёяльнасьці адносна Польскай дзяржавы і 2) адкліканьне скаргаў, пададзеных на Польшчу ў Лігу Народаў у сувязі з „пацыфікацыяй“. Украінцы на такія варункі не згадзіліся, і гутаркі былі перарваныя.

Можа хто падумае, што орган кс. Станкевіча хоць адным словам скрытыкаваў паступак украінскіх паслоў, якія пачалі перагаворы з палякамі? Дзе не: выяўляючы сваю поўную салідарнасьць з тымі, хто „падараваў“ п. Ярэмічу пасольскі мандацік за адрачэньне ад беларускага права на Берасьце і Пінск, кс. Станкевіч, гаворачы аб падобнай-жа акцыі грам. Астроўскага і Луцкевіча, агіднымі словамі чарніць гэтых дзеячоў і называе іх працу—„лякайствам“... Вось жа гэтая нягодная напасьць кс. Станкевіча, „дзейнасьць“ якога як раз мае на мэце перашкаджаць здабываньню належных нам ад Польшчы правоў, вымагае адказу. Яна вымагае публічнага высьвятленьня, што-ж тут зьяўляецца „лякайствам“, а што — не.

Закіды „лякайства“ пачалі рабіць прадстаўнікам беларускага радыкальнага кірунку камуністы і хадэкі аднача сна: іменна тады, калі—пасьля працэсу Грамады і выяўленьня на ім запраўднае палітыкі Камуністычнае Партыі ў адносінах да беларусаў — нацыянальная большасьць грамадаўцаў адмовілася падпарадкавацца інструкцыям з Масквы. За гэта і пачалася агідная і зусім салідарная зьвяга камуністаў і хадэкаў на грамадзян Луцкевіча, Астроўскага і цэлага раду іншых: запраўдныя лякаі ці то Сталіна, ці фашыстаў „братняга“ нам народу не маглі зразумець, што нехта можа весьці беларускую працу, ня маючы над сабой „пана“. І пачалося прылепліваньне (вельмі непалітычнае перад заграніцай!) латкі „санацыя“, „палёнофілы“ ўсім тым беларусам, якія ня ідуць ані пад камандай камуністычнае Масквы, ані — ксяндзоўскае сутаны — Але-ж пара ўжо адкрыць карты крывадушных „айцоў“ у сутанах“: бо-ж пад той час, як Луцкевічы і Астроўскія публічна і адкрыта дамагаюцца ад Польшчы для беларускага народу таго, што яму з плочаных ім у дзяржаўны скарб падаткаў слушна на яго патрэбы належыцца, — кс. Адам Станкевіч, гэты „стопроцэнтны“ „незалежнік“ і „неполёнофіл“, у часе барацьбы польскага ўраду з Грамадой даставаў ад польскіх уладаў—праз пасярэдніцтва пасла Ярэміча — па тры тысячы злотых месячна на друкаваньне „Сялянскае Нівы“ — дзеля таго, каб „дабіваць“ Грамаду.. І кс. Станкевіч разам з Ярэмічам і Рагуляй так шчыра паслужылі за гэтыя грошы, што ня толькі ціхком, але і публічна давасілі на быўшага тады яшчэ на волі грам. Луцкевіча, як на „камуніста“, і дабіліся таго, што грам. Луцкевіч быў арыштаваны і суджаны разам з Грамадой, а пракурор у сваім абвінеаньні карыстаўся як раз гэнымі публічнымі, да таго-ж сьвядома ілжывымі, даносамі „тройкі“. Вось, гэткую палітыку, гэткае „кармленьне з карыта“—ціхком, утайне ад усяго беларускага гра-

мадзянства,—мы і называем лякайствам. І думаем, што ня толькі чытачы нашае часопісі, але і чытачы „Крыніцы“, даведаўшыся аб гэтых фактах, вернуць кс. Станкевічу тыя словы, якія ён гэтак нягодна кідае тым, хто ўсім сваім жыцьцём даў доказ сваей ідэйнасьці і вернасьці беларускай справе.

Мы добра разумеем, чаму якраз цяпер кс. Станкевіч у сваей прэсе вярнуўся ізноў да свайго ўлюбленага мэтаду барацьбы з ідэйнымі працаўнікамі—мэтаду чарненьня і абліваньня гразёй усіх, хто ня хоча з ім есьці з „карыта“. Беларускае грамадзянства, беларускія масы ўсё больш і больш пераконываюцца, што адным крыкам мы нічога не даб'емся, калі ня будзем вясьці шырокае творчае працы. Мала называць сябе незалежнікам: трэба Беларусь будаваць усьцяж, кожын дзень і кожную часіну, а не супакойваць масы тым, што цяпер можна спаць, а там — некалі — нехта дасьць нам незалежнасьць, і тады ўсё належнае нам спагонім! Не: калі мы ня будзем сьвядомымі, арганізаванымі, духова сільнымі, дык і ў найлепшых варунках незалежнасьці не здабудзем. Да творчае працы „нашы“ клерыкалы няздольныя, дык і астаецца ім адно: блявузгаць брудам і чарніць усіх, хто нешта робіць, хто працай сваей, а не салодкімі словамі здабывае давер і пашану народных масаў.

Што дала першая бюджэтная сэсія новага парлямэнту.

Беларускі выбарщчык, так ці інакш аддаўшы ў значнай меры свае галасы кандыдатам урадавых сьпіскаў, мае права даведацца, што-ж зрабіў для нашага краю й беларускага народу новы Сойм, у якім урадавы Блёк апынуўся ўжо ў вялізарнай большасьці, як бязумоўны яго гаспадар. Вымаўляцца ў тым, што ўраду й яго Блёку перашкаджалі апазыцыйныя партыі, цяпер ужо ня можна, дый адказнасьць за ўсё, што зроблена і робіцца, цалком і непадзельна кладзецца на ўрадавую большасьць сойму.

Што-ж дала гэтая большасьць у сваім першым бюджэце нам, беларусам, якім у часе перадвыбарнай кампаніі гэтулькі казалася аб „новым курсе“, аб „роўнасьці і брацтве“?

Перад тым, як даць адказ на гэтае найбліжэйшае для нас пытаньне, варта паглядзець, які характар наагул мела праца новага Сойму ў яго першую сэсію, які бюджэт ён даў дзяржаве.

———

Насамперш задзіўляе запраўды-ж шпаркасьць працы новага парлямэнту — у параўнаньні з папярэднімі Соймамі.

Пачатак бюджэтнай сэсіі запазьніўся блізу на паўтара месяца, але затое ўсю працу над бюджэтам новы парлямант скончыў за 10 дзён да прадбачанага Канстытуцыяй апошняга тэрміну (1 красавіка).

У камісіі Сойму бюджэт быў разгледжаны ў працягу месяца, а праз пленум Сойму дык праскочыў у 5 дзён, заняўшы усяго толькі 47 гадзін, з якіх 3 пайшлі на галасаваньні, 22 на прамовы дакладчыкаў і міністраў і толькі 32 асталіся на дыскусію.

Такая шпаркасьць працы магчыма была толькі таму, што, як казаў у сваёй апошняй прамове старшыня Сойму Світальскі, „паміж парлямэнтам і ўрадам панавала поўная гармонія ў працы“.

Гармонію гэтую добра ілюструюць паданыя ім лічбы.

Так, — з агульнай лічбы 134 урадавых прапазыцыяў Соймам прыняты 131, ці 98%.. А ў папярэднім Сойме з 205 — прыняты былі толькі 72, ці 27%.

З усяе лічбы 226 паступіўшых у Сойм законапраектаў прайшлі праз Сойм 164, ці 72%. А ў папярэднім Сойме — з 744 прайшлі толькі 169, ці 21%. А былі сэсіі, калі прымалася толькі 5-6% паступаўшага ў Сойм урадавага матэрыялу!

———

Бюджэт на 1931—1932 г. прыняты парлямэнтам, збалянсаваны ў круглай суме — 2 міліярды 860 міліёнаў.

Усю гэтую вялізарную суму — ў увагі на агульны гаспадарчы крызіс — трудна будзе спагнаць з насяленьня, на якое ў дадатак узложаць свае бюджэты — каля міліярда — яшчэ і органы самаўрадаў і сацыяльнай апекі. Дык вось апазыцыя рашуча заявіла, што спагнаць такую суму з насяленьня будзе немагчыма, а таму бюджэт гэты ёсьць нерэальны.

Большасьць Сойму страшэнна абурылася за гэткую „дэмагогію“ з боку апазыцыі. Але сам міністар фінансаў — ужо ў сэнаце — пасьля таго, як Сойм прыняў бюджэт блізу цалком у ўрадавых лічбах — заявіў, што блізка да праўды тое, што пэсімісты ня вераць у магчымасьць атрымаць даходаў з краю больш, як на 2 з паловай міліярды.

Дый каб большасьць Сойму ня прыняла „на ўсялякі выпадак“ прапазыцыі апазыцыйнага „людовага клюбу“, упаважняючы ўрад — у разе патрэбы — скасаваць 15%-тавы дадатак да пэнсіяў урадоўцаў, ды тады ў прынятым ужо Соймам, як зроўнаважаным цалком бюджэце, быў-бы — згодна з заявай самога мін. фінансаў — вялізарны недахоп у 350 міліёнаў зл.

Але-ж недахоп і без таго будзе, бо-ж скасаваньне дадатку ўрадоўцам дасьць экономіі толькі на 200 міліёнаў. Пэўныя сумы дадуць яшчэ розныя падатковыя цяжары, прынятыя ўжо Соймам; але, каб захаваць раўнавагу ў бюджэце міністар, як заявіў ён сам, мае падаць у Сойм яшчэ „новыя непапулярныя прапазыцыі“ — аб новых падатках...

Мін. фінансаў ня хоча называць гэта „дэфіцытам“, але называе яго „розьніцай паміж верхнім і ніжнім пляфонамі бюджэту“. Па сутнасьці-ж гэта ўсё роўна.

Як-бы там ні было, але йшчэ і цяпер, пасьля прыняцьця бюджэту парлямэнтам, няведама даклада, які бюджэт будзе фактычна ў выкананьні: ці з „верхнім пляфонам“, гэта значыць: на 2.860 міл., ці — з „ніжнім пляфонам“, гэта значыць — на 2.500 міл.? Бо-ж з аднаго боку міністар Матушэўскі сказаў, што будзе далей рабіць ашчаднасьці ў выкананьні бюджэту: скарыстае пэўне-ж з дазволу зьняць 200 міл. з пэнсіяў урадоўцаў і т. д., а з другога боку, як сказана, абяцаў „прыйсьці ў парлямант з новымі непапулярнымі прапазыкамі“.

Такім чынам выходзіць, што ўрад, выконваючы бюджэт, фактычна можа ўсьцяж мяняць яго, ня лічучыся з „ухваленымі“ парлямэнтам лічбамі даходаў і выдаткаў. І ўрад, у асобе мін. фінансаў, зусім не хавае гэтага. Наадварот — ён і яго большасьць у Сойме правялі такую „скарбовую ўставу“ (закон аб парадку выкананьня бюджэту), якая дае ўраду выразна — ня толькі фактычна, але й юрыдычна — блізу неабмежаную свабоду ў выкананьні бюджэту.

Запраўды-ж — бюджэтны закон (асабліва арт. 6 й 7) дае магчымасьць ураду — ня толькі ня лічыцца цалком з рамкамі бюджэтных асыгнаваньняў, свабодна пераносячы крэдыты з аднаго § у другі, але й рабіць перарасходы й адчыняць новыя крэдыты на выдаткі, не прадбачаныя бюджэтам, — пад адным варункам, што будуць знойдзены крыніцы для пакрыцьця гэтых крэдытаў.

Прынятая парлямантам „скарбовая устава“ йдзе нават так далёка, што дазваляе зрабіць усё гэта ўраду — ня толькі ў часе перарываў працы ці адсутнасьці парлямэнту, але і ў часе яго бягучай сэсіі, даючы такім чынам ураду блізу цалком неабмежанае права выдаваць народныя грошы без папярэдняй згоды з боку народнага прадстаўніцтва.

Аглядчык.

(Далей будзе).

Палітычнае жыцьцё.

Польшча.

Міліярдавая француская пазыка Польшчы.

1 сакавіка ў Варшаву вярнуліся з Парыжу мін. Залескі й яго віцэ-міністар Коц, якія прывязьлі вестку аб тым, што Францыя згадзілася даць польшчы міліярд франкаў пазыкі—на будову чугункавай лініі з Верхняй Сілезіі да Гдыні. Міністры заявілі, што ўмова будзе фармальна падпісана зараз-жа пасьля сьвятаў.

„Гэтая пазыка—найвялікшая фінансавая апэрацыя на францускім грашовым рынку за ўвесь час пасьля вайны“, сказаў мін. Залескі, падчыркнуўшы, што пазыка гэтая, як і будова чугункі адаб'ецца найкарысьней на ўсім гаспадарчым жыцьці краю. Трэба прызнаць атрыманьне пазыкі вялізарным пасьпехам польскага ўраду. Да пасьпеху гэтага, можа, крыху прычынілася й тая... так страшэнна занепакоіўшая Францыю „актыўнасьць Нямеччыны“, якая выразілася ў акце „злучэньня“ з Аўстрыяў. Француская пазыка Польшчы — на закрапленьне польскага Паморра і польскай Сілезіі, да якіх усьцяж працягівае рукі Нямеччына, зьявілася як быццам адказам на „аўстрыяцкую авантуру Нямеччыны“, пагражаючую гаспадарчай, а ў далейшым і палітычнай гегемоніі (панаваньню) Францыі ў Эўропе...

Заграніцай.

Справа гаспадарчага злучэньня Нямеччыны з Аўстрыяй.

Справа мытнага аб'яднаньня Нямеччыны з Аўстрыяй не перастае страшэнна хваляваць усіх эўрапэйскіх палітыкаў. Брыян, які асабіста быў „падкалены“ спрытным ходам Курцыуса, у страшэнным абурэньні заявіў, што ён „ніколі не дапусьціць да зрэалізаваньня гэтай уніі“.

Але падтрымамала Францыю—ў яе рашучым становішчы проці ўніі — толькі адна Чэха-Славацыя...

Ня гледзячы на ўсе намовы Брыяна, Гэндэрсон (Англія) заявіў, што Англія патрэбуе толькі „дасьледу праўнага боку аўстрыяцка-нямецкай умовы“. Калі праўна ўсё ў парадку: не пярэчыць трактатам і ўмовам, тады Англія пратэставаць ня будзе. Таму Англія прапануе, каб Ліга Нацыяў спраўдзіла толькі гэты бок справы, не датыкаючыся палітычнага боку яе. На гэта цалком згаджаюцца і Нямеччына і Аўстрыя, якая мае даручыць абарону ўсей справы ў Радзе Лігі нямецкаму міністру.

Італія так сама заявіла, што падзяляе пагляд Англіі. Нават францускія „васалы“ — Румынія й Югаславія ашукалі ўсе спадзяваньні Францыі, не падтрымаўшы яе ў такі рашучы мамэнт. А гэта — таму, што Нямеччына ўжо вельмі глыбака ўвайшла ў гаспадарчыя сувязі з гэтымі краямі, — мае там уплывы, якія пасьпешна змагаюцца з фран-

Прачытаушы газэту — перадай другому.

Ф. Акінчыц. Перадрук і пераклад забаронены.

На аграрныя тэмы.

(друкуецца, як дыскусыйны матэрыял).

(Працяг)

Наколькі мізэрна наагул колькасьць камун відаць хаця-бы з статыстычных дадзенных адносячыхся да Сав. Беларусі.

Так напр. у дадзеных Урадовай Пляновай Камісіі пры Сав. Нар. Камісіі. Б. С. С. Р. (Кантр. лічбы народ. гаспадаркі і культуры на 1928—29 г.) мы знаходзім такія цыфры па гэтаму пытаньню.

КАМУНЫ.

	1926-27 г.	1927-28 г.	1928-29 г.
Колькасьць аб'яднаньняў	48	96	130
Сельска-гаспадарчае зямлі (у гэкт.)	8.928	13.660	21.700
Колькасьць сямей . . .	547	760	1064

Калі-ж прыняць пад увагу, што ўвесь пасеўны абшар БССР у 1927/28 г. раўняўся 3,403,800 гэкт., то адсюль можна бачыць, якое марнае мейсца займаюць камуны ўва ўсей сельскай гаспадарцы Беларусі і як доўга прышлося-б чакаць на тое, каб увесь пасеўны абшар „камунізаваўся“ пры існуючым тэмпе калектывізацыі гэтага роду.

Па цэлай чарзе прычынаў, на каторых мы ня будзем затрымлівацца, калектыўная форма гаспадаркі абсалютна карыстаецца антыпатыямі працоўнага сялянства ня толькі на Беларусі, але і ўва ўсім СССР і нават можна сказаць больш — сялянства ў сваёй масе адносіцца да яе варожа, чаго ня скрываюць нават савецкія крыніцы.

Часта-густа ваколічнае сялянства нападае на камуны, падпальваючы гаспадарскія будынкі, аб чым можна даведацца з савецкіх газетаў.

Нават сам Калінін змушаны быў прызнаць гэта ў аднэй з сваіх прамоў, і даводзіў, што трэба шукаць нейкіх іншых шляхоў дзеля правядзеньня рэканструкцыі сельскае гаспадаркі.

Апрача даволі слабых перспэктыў на лепшую будучыню ў сэнсе свайго колькаснага росту—стан камун і ў якасных адносінах, — у сэнсе арганізацыі працы ў іх, прадстаўляе вялічыню зусім ад'емную.

Паміма таго ўжо, што ў камуны сабраліся ўсякага роду нікудышнікі, шукаўшыя лёгкага хлеба, — у іх не назіраецца правядзеньня якіх небудзь асноў, якія-б дазвалялі нам сказаць, што там сапраўды здзейсніліся правільныя формы арганізацыі працы і што гэтыя асновы павінны быць уведзены ў сацыялістычным грамадзянстве.

У гэтай галіне ўва ўсіх камунах назіраюцца самыя рознародныя асновы, каторыя супярэчаць адна аднэй. Ня рэдка і такога роду зьявішчы, калі пэўная камуна, збудаваная на адных падставах, праз некаторы час ломіць іх і пераходзіць на іншыя, што нарэшце ўводзіць анархію ў вытворчых адносінах і аканчальны развал.

У іншых камунах у аснову ўнутранай структуры пакладзена матэрыяльная зацікаўленасьць кожнага сябры. Калі чалавек больш і лепш працуе, то ён больш і атрымоўвае.

Да такога тыпу належыць напр. „Красіва-Мечэнскае“ таварыства Маскоўскай губ., аб каторай апавядае нам вышэй успомнены Мілюцін.

У гэтым таварыстве кожны яго супольнік працуе як бы па найму і атрымоўвае па 17-ці разраднай сетцы „Усеработземлеса“.

Ці лянівы супольнік таварыства ці не—гэта яго справа. Калі ён не зажадаў працаваць, то ён сам сябе пакараў. Калі ён не папаў у табель, то яму ня будзе залічана аплата працы — пэнсія за гэты дзень.

На Беларусі, у сябрыні „Адраджэньне“ арганізацыя працы таксама збудавана на падставах заработнай платы, прычым гэта плата вызначаецца атпаведна колькасьці гадзінаў і якасьці працы.

Праца арганізавана ў гэтай камуне так: „спачатку вялася толькі запіс рабочых дзён, але на гэтым грунце адбываліся спрэчкі, у выніку чаго прышлося запісываць дні і колькасьць гадзін. З гэтага часу стала куды лягчэй і кіраўніку працаў. Раней старшыня павінен быў шукаць рабочых, а цяпер, як кажуць, самі рабочыя шукаюць яго, каб атрымаць працу. Аплата працы ўстаноўлена ў 15 руб месячна, прычым вясеньні дзень аплачываецца па 40 кап., летні па 75 кап. а зімовы і васеньні па 30 к. Вылічываецца за-

цускімі. Польшча так сама маўчыць. Магутная Амэрыка высказалася быццам выразна—тахваляючы з гаспадарчага боку цалком справу скасаваньня мытнай граніцы паміж Нямеччынай і Аўстрыяй, як прыклад для ўсіх іншых дзяржаваў Эўропы!

Гэтак можна думаць, што распачатае аб'яднаньне абедзьвюх нямецкіх краін будзе сабе іьсці паволі, але няўхільна, наперад, ня глядзячы на тое, ці гэта прыемна ці ня прыемна Брыяну і яго „Пан Эўропе"...

Так пачалася барацьба паміж „францускай Пан-Эўропай" і нямецкай. Пакуль Брыян рыхтуецца да стварэньня „Злучаных Штатаў Эўропы", немцы пачалі рабіць сваю „Сярэднюю Эўропу". Барацьба гэтая асабліва цікаўная таму, што Брыян хоча сваю „Пан-Эўропу" пабудаваць на „непарушнасьці трактатаў", а немцы—як раз наадварот—на фактычнай перапрацоўцы трактатаў, калі ня ўдасцца іх праўны перагляд... Такім рашучым крокам да гэтай перапрацоўкі Вэрсальскай Эўропы і зьяўляецца гаспадарчае аб'яднаньне Нямеччыны з Аўстрыяй.

Ганді—афіцыяльны паўнамоцнік Індыі.

31. III. закончыў працу ўсё-індыйскі нацыянальны кангрэс. Кангрэс зацьвярдзіў умову Ганді з віцэ-каралём Індыі і выбраў Ганді паўнамоцным прадстаўніком усёй Індыі на канфэрэнцыю з англійскімі дзяржаўнікамі—у Лёндане. Канфэрэнцыя гэтая, так-званая „нарада вакол круглага стала" (стала згоды), мае канчальна вырашыць справу дзяржаўнага статуту, ці канстытуцыі Індыі і яе становішча ў складзе Брытанскай Імпэрыі, як больш менш самастойнай адзінкі.

Нацыянальны кангрэс даручыў Ганді цалком абарону правоў і інтарэсаў Індыі, даўшы яму права дабраць самому сяброў дэлегацыі. Кангрэс прыняў рад пастановаў, якія й зьявяцца для Ганді падставай у яго перагаворах з англійцамі.

Вось найцікавейшыя з гэтых пастановаў: скасаваньня манаполі на соль; кантроль індыйскага парляманту над усёй валютнай палітыкай краю—у мэтах падтрыманьня краёвай прамысловасьці й падняцьця жыцьцёвага роўня працоўных клясаў; кантроль над ваеннымі выдаткамі й крэдытнай палітыкай; зьмяншэньне напалову бюджэтных выдаткаў; абарона краёвай прамысловасьці шляхам забароны ўвозу ткацкіх вырабаў з заграніцы (Англіі!!); поўная забарона вырабу і прадажы алькаголю (гарэлкі) ў краі; абмежаньне пэнсіяў усім бяз выняткаў ўрадоўцам. „Нават сам віцэ-кароль, дадаў Ганді, ня можа атрымліваць з скарбу Індыі больш 6.000 рупіяў у год (20.000 зл.).

Такім чынам—усе спадзяваньні англійцаў на тое, што нацыянальны кангрэс разаб'ецца ды сілы яго падзеляцца, ня зьдзейсьніліся. Праўда, больш рэвалюцыйныя колы індыйскіх незалежнікаў, а так сама падбураныя радавымі агентамі мясцовыя камуністы, абвясьцілі Ганді — зараз-жа пасьля яго ўмовы з віцэ-каралём — „здраднікам" ды падрыхтавалі яму кацячы канцэрт у Карахі, дзе адбыўся кангрэс. Але гэта не пашкодзіла кангрэсу аднагалосна абвясьціць Ганді „найвышэйшым паўнамоцнікам усяго індускага народу", у якой годнасьці ён і паедзе ў Лёндан.

Англійцам астаецца адна толькі яшчэ надзея ў справе барацьбы з незалежніцкім рухам апроч „супрацоўніцтва" камуністаў: гэта — варожыя нацыянальна і рэлігійна адносіны да індусаў з боку мусульманаў.

Мусульманаў усяго ў Індыі да 70 мільёнаў, дый яны яшчэ дагэтуль ня выявілі цалком і выразна сваіх адносінаў да Ганді і яго працы.

На „канфэрэнцыі круглага стала" ў Лёндане гэты „козыр" пэўне-ж будзе спрытна выкарыстаны англійцамі. Недарма-ж толькі што ў месьце Коўпоры адбыліся (арганізаваны?!.) страшэнна крывавыя сутычкі паміж індусамі й мусульманамі... Дык цяпер, як пішуць індыйскія газэты, бліжэйшай мэтай Ганді — перад яго падарожай у Лёндан—і зьявіцца за ўсялякую цану прыцягнуць мусульман да поўнай згоды і паразуменьня з індусамі.

І тады яго дамаганьні ў Лёндане — ад імя ўсёй 350 міліённай Індыі — будуць мець вагу блізу поўнаўладных загадаў!..

Кароткія навіны.

— У ноч на 30/III марш. Пілсудскі прыехаў у Варшаву з вострава Мадэры.

— У польскай камун. Партыі, як пішуць польскія газэты, — фармальны раскол. Варшаўская цэнтральная група астаецца „вернай Сталіну", але былы пасол Варскі з групай старых камуністаў — рашуча настроены проці сталінскай Масквы.

Хай-жа ж замест таго, каб „есьці" іншых, зьелі-б — на здароўе — саміх сябе!.. Вось-жа кожны пажадаў-бы ім — добрага апэтыту!

— За апошні час цэны на збожа крыху падняліся ў Польшчы. Так — у Варшаве на пачатку красавіка за 100 кілягрмаў жыта плацілі 24 зл., а за пшаніцу — 31 зл.

— Паводле даных Гал. Стат. Бюро ў лютым г. г. ў Польшчы ўсяго стаялі нячыннымі 1.337 фабрыкаў і заводаў., ня лічучы тых, дзе — ня больш 5 работнікаў.

У апошні час асталіся бяз працы яшчэ некалькі вялікім шахтаў у В. Сілезіі.

— Урад Вольнага Места Гданску спыніў умову з Польшчай, дазваляючую ёй трымаць свой ваенны флёт у порце Вольнага Места. Умова аб гэтым карыстаньні Польшчай портам Гданску была падпісана ў 1921 г., пасьля ўзноўлена на 3 гады 4/8 1928 г. — з тым, што кожная старана мае права адмовіцца ад умовы за 3 месяцы. Гданск і зрабіў гэта загадзя. Але аб гэтым праве карыстаньня портам ідзе даўно спорка паміж Гданскам і Польшчай у Лізе Нацыяў, якая дагэтуль ня вырашыла споркі. Ці пасьпее дый ці захоча Ліга да жніўня заняцца гэтай споркай, няведама. Урад Гданску матывуе адмову тым, што Польшча цяпер мае свой уласны, даволі ўжо разбудаваны, порт у Гдыні, дзе й можа трымаць свой флёт.

— Камуністычны тэрор — проці „нацыяналістаў" у Радавай Украіне ўсьцяж расьце. Пасьля разгрому вярхоў інтэлігенцыі Масква распачала шырокую акцыю ўжо сярод сялянства, каб з „карэньнем вырваць заразу нацыяналізму з атручаных ужо ёй народных масаў"... Цэлыя вёскі (як Грыгораўка ў Ізюмскім пав. і інш.) робяцца ахвярамі карацельных наездаў радавых азброеных шпікоў, шукаючых „заразы". Жыхарства іх масава арыштоўваецца і высылаецца — разам з сем'ямі — на поўнач — на Салаўкі дый у Сібір — на верную загубу. Гэтыя расправы выклікаюць страшэннае абурэньне, толькі паглыбляючы як раз нацыянальную сьведамасьць у жыхарстве, дый імкненьне да запраўднай волі й незалежнасьці.

— Новая бяда ў Камсамоліі! — Набліжаецца сьвята 1 мая. Патрэбна будзе, як аблічылі ў СССР, аж 50 вагонаў (!) чырвонай матэрыі на сьцягі. Але ў краі шалее тканінны крызіс, дык „чырвані" ня хопіць! Таму ўрад загадаў — „найвялікшую эканомію" ў... рэвалюцыйным колеры ў часе сьвяткаваньня сьвята рэвалюцыйнага пралетарыяту ў СССР!..

Сьпярша „рэвалюцыйная чырвань" зьела прамысловую фабрыку, а цяпер паміраючая фабрыка зьядае „чырвань" рэвалюцыі...

—Ведамы францускі палітык і эканаміст Кайо сказаў у сенаце прамову, у якой разглядаў прычыны сусьветнага гаспадарчага крызісу. Зразумела што не абмінуў таго, што робіцца ў СССР. Кайо казаў, што радавы ўрад, праўда, не цалком, але-ж правядзе свой „пяці-летні плян", але — якімі спосабамі? — „страшэнным вызыскам згаладага насяленьня краю, плоцячы работнікам менш палова вартасьці іх працы, далейшым заняпадам гаспадарчым, фізычным і духоўным усяго насяленьня краю", — адказаў Кайо на сваё пытаньне. Ці-ж гэта ня ёсьць запраўдная няволя"—казаў ён далей. Кайо радзіць вясьці барацьбу з бальшавікамі тымі-ж спосабамі, якімі карыстаюцца яны самі: калі ў іх урад рэгулюе ўвесь гандаль з заграніцай, маючы ня толькі гаспадарчыя, але і палітычныя мэты, дык тое ж трэба рабіць і іншым дзяржавам. „Калі ўсе яны створаць такі супольны орган для гаспадарчых ды палітычных зносінаў з радамі, тады бальшавікі будуць паложаны на абедзьве лапаткі"... Толькі вось — ці злучацца дзяржавы, якіх так спрытна дзеліць дый так лёгка сварыць паміж сабой Масква?...

— У Парыжу вышла кніжка б. расейскага міністра Коковцева — аб бальшавіцкай небясьпецы для цывілізаванага сьвету. Прадмову да кніжкі напісаў „сам" Пуанкарэ. Абодва яны горача перасьцярагаюць Эўропу перад усьцяж павялічываючайся небясьпекай з Усходу, заклікаючы ўсе дзяржавы сьвету, каб злучылі ў супольным высілку свае сілы проці бальшавікоў, якія рыхтуюць Эўропе пэўную загубу.

— 63-я сэсія Рады Лігі Нацыяў мае пачацца 8 траўня. Трэцьцяя сэсія камісіі ў справе „Пан-Эўропы" пачне працу 15 траўня.

— Францускі парлямант прыняў у апошні дзень сакавіка бюджэт у суме — 50 міліярдаў 468 мільён. франкаў — з надвышкай даходаў на 70 з лішкам міліёнаў франкаў.

— Англійскі парлямант прыняў бюджэт з недахопам блізу 30 міліёнаў фунтаў (150 міліён. даляраў).

— Сярод нямецкіх фашыстаў — гітлераўцаў, ці, як яны завуць сябе, „нацыянал-сацыялістаў", — пачаўся раскол. Гітлер „здрадзіў рэвалюцыйны дух партыі", як вінавацяць яго больш крайнія павадыры партыі, якія нездаволены тым, што Гітлер і яго „штаб", імкнучыся да міністэрскіх кар'ераў, робяцца „больш прызваітымі"... Таму бэрлінская „ўдарная група" з ведамым Штэнэсам на чале адмовілася падпарадкавацца загадам мюхенскага „штабу" партыі. За бэрлінскай групай пайшлі й іншыя — у іншых местах.

Барацьба бэрлінскага й мюхенскага цэнтраў партыі распачалася ўва ўсю.

—Характэрную штучку зрабілі нейкія спрытныя біржавыя спэкулянты ў Лёндане. Яны перарэзалі тэлеграфны кабель, які лучыць Лёндан з Амэрыкай, дый, скарыстаўшы з парваўшайся сувязі, правялі на біржы нейкую сьпекуляцыю. Пакуль справа высьветлілася, сьпэкулянты ўжо зацерлі ўсе сьляды за сабой. Сьледзтва йдзе. Лёнданская біржа назначыла 1000 фунтаў нагароды таму, хто пакажа праступнікаў.

З жыцьця Савецкай Беларусі.

Новая хваля арыштаў беларусаў.

Арышты сярод беларусаў на Савецкай Беларусі ня спыняюцца.

Як падаюць газэты ў Менску быццам выкрыта вялікая беларуская народная арганізацыя, якая ў зьвязку з сьвяткаваньнем 13 угодкаў абвешчаньня незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі гатавала загавор з мэтай зваленьня савецкай улады і адарваньня Савецкай Беларусі ад СССР.

Загаворшчыкі быццам былі ў паразуменьні з некаторымі афіцэрамі менскага і полацкага гарнізонаў і пагранічнай стражы.

Адначасна з гэтым загаворшчыкі мелі быццам свае ячэйкі на фабрыках і заводах. Арганізатары загавору меліся 25 сакавіка падняць бунт пры помачы вайсковых аддзелаў і абвесьціць вайсковую дыктатуру.

Да загавору належала некалькі вядомых народных дзеячоў і афіцэраў.

У зьвязку з выкрыцьцём гэтага „загавору" арыштавана на Беларусі каля 60 чалавек і 17 афіцэраў-беларусаў.

Ці быў там які загавор, ці не, — нам невядома, але пакуль што мы ізноў бачым масавыя арышты беларусаў, якія з мэтай зьнішчэньня ўсяго беларускага — праводзяцца камуністычнаю ўладаю плянова і бяз упынку.

работная сума кожнага сябра, і „ў гэты рахунак могуць брацца якія хочаш прадукты".— (Мілюцін стар. 235).

Магчыма, што прынцып заработнай платы зьяўляецца адным з лепшых спосабаў аплаты працы, але ў такім выпадку, становішча сябры камуны фактычна зводзіцца да становішча звычайнага парабка і толькі. Усе яго правы як „сябры камуны" зьяўляюцца фікцыйнымі.

Палажэньне яго ня зусім зайздроснае яшчэ і таму, што заработная плата, як відаць з прыведзеных намі даных даволі нізкая і прыймаючы пад увагу курс савецкага рубля і даражыню тавараў, — куды ніжэй даваеннай, якую атрымоўвалі парабкі.

Ужо адно гэта змушала кожнага вольнага селяніна задумацца раней, чым самаахвотна кінуць сваю маемасьць і зрабіцца парабкам, атрымоўваючым па 40—30 к. савецкай валюты.

Цяпер возьмем іншы тып камуны, дзе праца арганізавана на параўнаўчых падставах. Такім тыпічным прыкладам зьяўляецца камуна Яктынэль у Татарскай „рэспубліцы".

Па вестках, дадзеных Мілюціным „у камуне працуюць 11 дамаўласьнікаў. І мужчыны і кабеты працуюць і атрымоўваюць па роўну, па норме. Ніжэй 15 гадоў атрымоўваюць паўнормы. На коней падчас арбы адпускаецца 30 пуд. мукі, сена таксама адпускаецца па колькасьці коней.

У „Незаможніку" Запарожскага вокругу такі парадак па падзелу працы. „У кожнай галіне замацавана ведамая колькасьць людзей: у паляводзтве—прыкладам 30, у садаводзтве 12 і т. д

Апрача гэтага ёсьць яшчэ так званая перакідачная група ў 30 чал., якая разьмяшчаецца штодня па тых галінах, дзе не хапае рабочай сілы. Ежа агульная, для гатаваньня наняты спэцыяльны рабочы. А калі гатавалі нашыя камунаркі, то нічога ня выхадзіла. З аднаго боку — неэканомна, нясмачна; урэшце ніхто не хацеў гатаваць". Прыводзючы яшчэ пару такіх прыкладаў, Мілюцін кажа: „Вось спробы чарады камунаў і сябрынаў з самых рознародных мейсцаў. Зараз-жа ня можна сказаць, які спосаб найбольш мэтазгодны, ды і не вядома ці магчыма збудаваць агульную сыстэму арганізацыі працы для ўсіх калхозаў". (Стар. 236).

Паводле-ж нашага пункту гледжаньня ўсе прыведзеныя Мілюціным тыпы арганізацыі працы нікуды ня вартыя, палажэньне „камунара" зьведзена да палажэньня звычайнага батрака, чалавека бесправнага, атрымоўваючага ўбогую пэнсію; у тых жа выпадках, калі праведзена „ўраўнаванасьць" у працы і нагароды за яе — ствараюцца спрыяючыя ўмовы для рознага роду лодыраў і гультаёў. У гэтым выпадку ў іх няма ніякіх пабуджаючых прычын для інтэнсыфікацыі сваёй працы.

(Далей будзе).

Грамадзяне!

Прысылайце карэспандэнцыі, пішыце у сваю газэту аб жыцьці нашае вёскі і гораду.

Хроніка.

— **Беларускае сьвята ў Празе Чэскай.** 25 сакавіка г. г. ў Празе адбылося публічнае ўрачыстае сьвяткаваньне 13 угодкаў абвяшчэньня незалежнасьці Беларускае Народнае Рэспублікі. Кіраваў М. Вершыніч. В. Захарка прачытаў добра апрацаваны рэфэрат на тэму „Сучаснае становішча Беларусі". Народу было шмат. Апрача сваіх арганізацыяў сьвяткаваньне віталі прадстаўнікі 12 чужых арганізацыяў.

— **Беларускія экспонаты—на выстаўку ў Рызе.** З Музэю ім. Івана Луцкевіча ў Вільні паслана цэлая скрыня экспонатаў на Славянскую Выстаўку ў Рызе, каторая будзе трываць ад 7 да 19-га красавіка с. г. Пасланы: калекцыя тканін і паясоў беларускіх, рад экспонатаў з беларускае народнае разьбы, шмат рысункаў беларускіх будоўляў (цэрквы, званічкі, хаты), вопратак сялянскіх, узораў ткацкіх орнамэнтаў і г. д. Рысункі—пераважна работы нашага мастака Язэпа Драздовіча, якія часткова былі выстаўлены на толькі-што адбытай краязнаўчай выстаўцы ў Вільні, зладжанай Краязнаўча-Турыстычнай Сэкцыяй Беларускага Навуковага Т-ва.

На Славянскай Выстаўцы ў Рызе будзе выстаўлена шмат беларускіх экспонатаў, якія сабраны сярод беларускага насяленьня Латвіі.

Апрача Беларускага аддзелу на Выстаўцы ёсьць: Вялікарускі, Украінскі і Баўгарскі.

Беларускія экспонаты ў паваротнай дарозе маюць быць выстаўлены на кароткі час у Дзьвінску.

— **З выдавецкае нівы.** Беларускае Выдавецкае Т-ва атрымала з Гданску заказ на беларускую граматыку, лемантар і чытанкі лацінікай. Дзеля таго, што гэтыя выданьні ўжо былі вычарпаны, іх прышлося перадрукаваць. Факт гэты вельмі зацікавіў кс. Станкевіча, ведамага абаронцы лацінікі перад польскімі ўладамі, і „Крыніца", падаючы вестку аб перадрукаваньні названых кніжак, інфармуе сваіх чытачоў, што кніжкі гэтыя друкаваліся дзеля прадажы Віленскаму Куратарыюму.

Мусім расчараваць кс. Станкевіча: Куратарыюм нават лацінічных падручнікаў ня купляе...

— **Партрэт „Цёткі".** Ведамыя дагэтуль партрэты с. п. Алёізіі з Пашкевічаў Кейрысовай, якія мы сустракалі ў часопісях і падручніках беларускае літаратуры, маюць адну супольную рысу: яны зусім да яе непадобны! Дык трэба прывітаць крок Беларускага Выдавецкага Т-ва, якое выпусьціла фотографічны зьнімак на адкрытках з партрэту „Цёткі", зробленага, як відаць, у апошнія гады жыцьця нашае поэткі і вельмі да яе падобнага. Паводле думкі нашых мастакоў, пацьверджанае і з літоўскіх колаў, партрэт гэты быў зроблены ведамым літоўскім мастаком Варнасам.

Адбіткі прадаюцца ў Беларускай Кнігарні (Вострабрамская 1) па 30 гр. штука.

— **Кс. Адам Станкевіч пазнаў сябе!** Орган кс. Станкевіча „Беларуская Крыніца" зрабіў чарговы агідны выпад проці тварца акту незалежнасьці Беларусі — грам. Антона Луцкевіча. Як ведама нашым чытачом, гр. Луцкевіч выступаў на ўрачыстай акадэміі, зладжанай Цэнтрасаюзам 25 сакавіка с. г. у трынаццатыя ўгодкі абвяшчэньня незалежнасьці Беларускае Народнае Рэспублікі. У сваёй прамове гр. Луцкевіч, паміж іншым, адзначыў, што сярод беларускага грамадзянства натварыліся групы і групкі, якія — топчучы адну з галоўных падстаў акту 25 сакавіка 1918 г.: непадзельнасьць Беларусі — прадаюць чужым народам за грошы, або за пасольскія мандаты і Вільню, і Горадню, і Берасьце, і Пінск. Прамоўца выказаў цьвёрдую веру ў тое, што жыцьцё змые бяз сьледу гэты бруд і накіп нашага руху, як ужо змыла Аляксюкоў, Валейшаў і Паўлюкевічаў. Але гр. **Луцкевіч не назваў ані кс. Станкевіча, ані ягонага кумпана Ярэміча,** каторы, як ведама, свой пасольскі мандат дастаў ад украінскага выбарнага камітэту за адрачэньне ад Бэрасьця й Пінска... Але ж — „на зладзяю шапка гарыць!" І кс. Станкевіч, укрываючыся за сьпіной свайго адказнага рэдактара, накінуўся на грам. Луцкевіча з вулічнай лаянкай, сьцьвярдзіўшы публічна, што словы гр. Луцкевіча прыняў на свой рахунак.

Мы ведаем „лінію" кс. Станкевіча даўно. Можа й чытачы „Крыніцы" ўрэшце зразумеюць, хто іх баламуціць і з якой мэтай.

З беларускае выстаўкі абразоў у Вільні.

У суботу 28-га сакавіка і нядзелю 29-га сакавіка бягучага году была ладжана Краязнаўча-Турыстычнай сэкцыяй пры Беларускім Навуковым Т-ве ў Вільні выстаўка абразоў і фотографіяў краязнаўча-этнографічнага зьместу. Выстаўка адбылася ў Базыліянскіх мурох і выклікала вялікую зацікаўленасьць ня толькі сярод беларускіх, але й шырэйшых колаў віленскага грамадзянства.

Выстаўку адчыніў старшыня нядаўна заснаванае Краязнаўча-Турыстычны Сэкцыі, а разам з гэтым ініцыятар выстаўкі, гр. Д-р М. Ільяшэвіч, які ў сваім кароткім уступным слове падкрэсьліў мэту краязнаўчае сэкцыі і заданьне ладжанае выстаўкі. Адзначыў між іншым і тое, што пара ўжо насьпела, каб і ў беларусаў стварылася пэўная традыцыя выставак, як падсумоўка за пэўны час нашае штодзеннае працы ў розных галінах. Слушна зусім і тое зазначыў, што варункі палітычныя пакуль што не спрыяюць на ладжаньне агульнабеларускіх выставак і прыходзіцца абмяжоўвацца толькі лёкальнымі. Выстаўку гэтую краязнаўчая сэкцыя зладзіла з мэтай запачаткаваньня традыцый выставак.

Выстаўленыя для паказу былі перадусім працы беларускіх мастакоў: Язэпа Драздовіча, Пётры Сяргіевіча і Уладыслава Грыневіча. Лічбова пераважалі працы Я. Драздовіча, які сваечасна быў камандыраваны Беларускім Навуковым Т-вам на Палесьсе і Наваградчыну для зарысоўкі асаблівасьцяў краю і тыпаў. Язэп Драздовіч графічным спосабам даскавала выпаўніў сваю задачу.

Тыпы палешукоў-беларусаў, архытэктура і арнамэнтыка народная, краявіды з усіх куткоў Заходняе Беларусі зьяўляюцца, беспрэчна, вельмі каштоўным матэрыялам дакумэнтам адыходзячае ў забыцьцё беларускае арыгінальнасьці.

Працы Драздовіча тым цікавейшыя, што яны ня маюць штучнасьці ў выкананьні, яны натуральныя і моцна прамаўляючыя да сэрца кожнаму аглядчыку.

Значна меней выстаўлена была працаў маладога, пачынаючага беларускага мастака П. Сяргіевіча. Ягоныя працы троху іншага стылю і зьместу, бо Сяргіевіч больш мастак зьвязаны школай, ня так, як самародак Драздовіч. Працы П. Сяргіевіча гэта—партрэты ў выкананьні алейнымі хварбамі. Трэба думаць, што ў недалёкай будучыне талент Сяргіевіча выявіцца значна мацней.

Урэшце трэба сказаць, што фотографіі п. У. Грыневіча (выстаўленыя з тэхнічных прычынаў троху з запозьненьнем) нячым ня ўступаюць працам знанага віленскага фатографа п. Булгака.

Агулам была выстаўлена болей за 200 экспанатаў (ня лічучы зарысовак узораў народных тканіваў). Нягледзючы на кароткі тэрмін, (бо толькі два дні) выстаўку адведала звыш 600 асобаў і выклікала жывы абмен думак.

Трэба зазначыць, што такія выстаўкі пажадана рабіць як найчасьцей, бо яны маюць аграмаднае дадатняе значэньне; даюць падсумоўку зробленае працы ў пэўнай галіне, даюць запал і сілу да будучае працы і ў рэшце, галоўнае, асьвяжаюць „затхлае палітычнае беларускае паветра".

Аглядчык.

Сьвіньня і карыта.

(Байка)

Пасьвячаецца некаторым нашым павадыром клерыкалаў.

Раз сьвіньня Карытніца, ніколі ня сыта,
Залезла з нагамі ў поўнае карыта.
Ціхутка ў ім ела ды спала,
Покуль месца хапала;
Ажно завязла ў карыце ўсё яе цела —
Так растаўсьцела.
Зьлягла сьвінка ў цеста на ўвесь рост
І аб'явіла пост.
Узьвёўшы ў неба пагляд салодкі,
Склікае сьвінныя сходкі,
І кажа: „жывіце сястрыцы, чыста і чэсна,
„Аб кавалерах ня думайце грэшна,
„Шануйце ўважна і днём і ўночы
„Ваш стан дзявочы.
„А грэх найбольшы, які толькі бачым —
„Гэта бязьдзейнасьць у жыцьці сьвінячым:
„Усе вы адкрыта і скрыта,
„Паўзіцё да карыта;
„У галаве вам цеста, паша,
„А дзе сумленьне? дзе праца ваша?
„На грунт ідэйны станьце цьвёрда.
„Sursum corda!"
І далей палаціне штосьці рохала,
Але сабраных гэтым не спалохала.
— „Вон яе з карыта! Што гэта за зьдзек?
„Сама жыве як чалавек,
„А нам сьвіньням чэсным кажа да сумленьня! —
Пачуўся ў грамадзе квік абурэньня.
Пад гэты рогат, квік і шум
Карытніца далей квічела рой сьветлых дум,
Аж так напялася, дзяручы горла,
Што брухам карыта распёрла.
Як Карытніцу карміць у чым нястала,
Гаспадар яе хутка закалоў на сала.

—:—

Нашым карытнікам на жаль,
Байка такую дае мараль:
Калі цябе ў карыта загоніць ліха,
Дык ты прынамсі сядзі ціха,
І не рабі, шалёны,
З карыта — амбоны.

Белы.

Сусьветная фабрыка фальшывых грошаў.

Да апошніх часоў фабрыкаваньнем фальшывых грошаў займаліся звычайныя злачынцы, якія ў гэты спосаб шукалі лёгкага спосабу абагачэньня коштам грамадзянства.

Нядаўна, як падаюць газэты, — выкрылася, што гэтай выгаднай „працай" займаюцца ня толькі звычайныя жулікі.

Швэдзкая паліцыя арыштавала ў Стокгольме двух тыпаў—Мамовава і Пааля, якія фабрыкавалі даляры.

Пачалося сьледзтва, у выніку якога аказалася, што яны мелі сувязь з Бэрлінам, дзе таксама выкрылася „фабрыка" грошаў, на чале якой стаяў нехі Перыстэр.

Сьледзтва пайшло далей.

Выявілася, што існуе цэлая з'арганізаваная шайка, якая „працуе" ў сусьветным масштабе. Што найцікавей—дык гэта тое, што, калі пачалося падрабязнае сьледзтва—яно выявіла галоўны цэнтр, якім аказалася Масква. Аб гэтым факце б. шэф бэрлінскай палітычнай паліцыі Вэйс злажыў рапарт у спэцыяльную камісію пры Лізе Нацыяў у Жэнэве.

Як відаць з гэтага рапарту — Савецкі ўрад яшчэ у 1922 г. рашыў прыступіць да друкаваньня заграпічных банкнотаў, каб гэтакім спосабам заліваць імі іншыя дзяржавы, аплачваць услугі сваіх агентаў—а самае галоўнае ўнясьці дэзарганізацыю ў фінансы капіталістычных дзяржаў.

З гэтый мэтай у Маскву было выклікана некалькі тэхнікаў і „спэцыялістаў", якія і паставілі гэтую справу.

Была арганізавана спэцыяльная школа фальшывамянетчыкаў, куды прыймаліся найздальнейшыя камуністы, якія потым разьехаліся ў розныя канцы сьвету і прыступілі да працы.

Рабілі ўсё — даляры, ангельскія фунты, нямецкія маркі і г. д. — і толькі цяпер дакладна выявілася ўся гэта справа.

Галоўная філія маскоўскай цэнтралі па фабрыкаваньні грошаў знаходзілася блізка Бэрліну—у Вэйсэнзэ. Доўгі час адтуль выхадзілі падробленыя грошы і толькі дзякуючы прыпадку праца гэтая опынілася.

Сколькі знаходзіцца ў абегу гэтых грошаў— нікому дакладна няведама.

Радактр-выдавец: М. Сіняўскі Друкарня Я. ЛЕВІНА Вільня, Нямецкая 22.